

รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

EDUCATION ORGANIZING MODEL OF THE BUDDHIST TEMPLE TOWARDS COMMUNITY LEARNING RESOURCE

พระปลัดโมฆิต คงแทน¹,ธีระ รุญเจริญ², จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์³, กรองทิพย์ นาควิชेत्र⁴

Phra Palat Kosit Kongthan¹, Teera Runcharaen², Jumreonrat Chitjirajan³, Krongtip Nakvichet⁴

¹นักศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

²ศาสตราจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของวัด(2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดเป็น แหล่งเรียนรู้ของชุมชน (3) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาของวัด แหล่งเรียนรู้ของชุมชน (4) เพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสถานการณ์จริง สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1) ใช้การวิเคราะห์เอกสาร และจัดสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 2) สร้างรูปแบบโดยกำหนดรายละเอียดของกรอบสาระและจัดให้มีการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาสาระ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน 3) สร้างแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ ที่สร้างขึ้นโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน ประเมินตามแบบประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้น 4) จัดให้มีการตรวจสอบยืนยันรูปแบบในสถานการณ์จริง โดยใช้แบบประเมินเพื่อตรวจสอบยืนยันที่ปรับปรุงขึ้นและให้ผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของวัดในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย เจ้าคณะ และรองเจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี เจ้าคณะอำเภอ ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัด และเจ้าหน้าที่วัฒนธรรมอำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วนำมาวิเคราะห์ผลเสนอต่อไป

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการของรูปแบบ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา โครงสร้างระบบกลไกในการดำเนินการ วิธีดำเนินการจัดการศึกษา การประเมินผลการจัดการศึกษา โดยใช้ 5 กระบวนการคือ 1) การจัดการองค์กรในวัด 2) การพัฒนาผู้นำและบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3) การจัดระบบการเรียนรู้ 4) การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยี 5) การพัฒนาวัฒนธรรม

2. รูปแบบที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในระดับมาก ทั้งการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ และประเมินในสถานการณ์จริง

3. รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดจำเป็นต้องอาศัยหลักการหลายอย่าง เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนด โดยมีกลไกในการดำเนินการ มีวิธีดำเนินการและการประเมินผลที่เหมาะสมก็จะทำให้การจัดการศึกษาของวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่มีประสิทธิผล

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา, วัด, การเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ABSTRACT

The objectives of the research were (1) to study the existing practice and problem of education organizing of the Buddhist temple, (2) to build model for organizing education as the community learning resource, (3) to evaluate the determined model and, (4) to run the model confirmatory evaluation in the real situation. Four steps were utilized, namely, Step I to analyze concerned documents and to carry on expert persons seminar; Step II to build tentative model by detailing the contents and running index of objective congruence evaluation by 5 expert persons, Step III to construct the model evaluation questionnaire on the suitability, the possibility and the benefit of the model and evaluated by 15 expert persons and Step IV to make confirmatory evaluation in real situation by local expert persons, including the Head of Provincial Buddhist Office and his deputy, the heads of district Buddhist offices, the directors of district culture offices in Suratthanee Province with total of 41 persons. The earned data were analyzed.

The Results

1. The model for organizing education as the community learning resource of the temple community learning resource of the temple composed 5 aspect by concentrating on 5 processes, including, 1) office organizing, 2) develop the leaders and the people involved, 3) carrying on learning system, 4) media and technology development and 5) culture development.

2. The suitability, the possibility and the benefit of the built model evaluation were "much" for promoting education as the community learning resource of the temple.

3. The built model included multiple principles and education objectives by building center for education, utilizing various activities and appropriate evaluation methods. Consequently, the education organizing of the Buddhist temple would be the effective learning resource of the community.

Keywords : Education Organizing, Buddhist Temple, Community Learning Resource

บทนำ

การศาสนากับการศึกษาในสังคมไทยมีพัฒนาการและบทบาทเกี่ยวเนื่องกันมาแต่อดีต ประวัติการศึกษาไทยจารึกไว้ว่า การศึกษาของไทยเริ่มต้นที่วัดโดยเป็นการศึกษาของสงฆ์สถาบันศาสนา คือ วัดได้มีบทบาทในการจัดการศึกษามาตั้งแต่โบราณ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย [1]

ตั้งแต่อดีต "วัด" เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน เป็นศูนย์รวมของสรรพสิ่งหลากหลายกิจกรรมอยู่ที่วัด แม้แต่เรื่องของการศึกษาเล่าเรียน จนเป็นที่มาของคำว่า บวชเรียน แต่ในปัจจุบันดูเหมือนว่า "วัด" กลับมีบทบาทต่อชุมชนลดน้อยลง เหลือเพียงแค่ภาพของการเป็นสถานที่จัดพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นงานบวช งานศพ หรืองานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ส่วนภาพในบทบาทอื่นๆ ก็จะเลื่อนลงและนี่ยากขึ้นทุกที ชาวบ้านมีความใกล้ชิดกับพระและวัด ทำให้ได้มีโอกาสซึมซับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระ

ผู้ทรงศีล แต่ในสังคมปัจจุบัน ด้วยข้อจำกัดหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการจราจรที่แออัด ช่วงเวลาที่ไม่เอื้ออำนวย ทำให้การเข้าวัดของคนไทย กลายเป็นเรื่องยาก บางครั้งการเข้าวัดแต่ละครั้ง ต้องมีการวางแผน [2]

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535

มาตรา 15 ที่กำหนดให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ตามข้อ 3 คือ ควบคุมและส่งเสริมการศึกษาศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์วัดมีบทบาทในการจัดการศึกษาหลายประเภททั้งทางระบบธรรมะและการจัดการศึกษาสามัญ การจัดการศึกษาเพื่อตัวบุคคล การศึกษาแบบนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือสังคมคือลูกชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาคือคือสมัยแรก ๆ รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาได้ทั่วถึงทำให้ลูกชาวบ้านผู้ไม่รู้แต่ยากจนไม่มีโอกาสได้เรียนจึงอาศัยมาบวชเป็นสามเณรจึงได้เรียน การเรียนแบบนี้เรียกกันว่า "พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ" คือเรียนวิชาทางโลกควบคู่กันไปกับเรียนทางธรรมตามแบบที่ 2 เมื่อเรียนจบแล้วก็สึกหาลาเพศไปและสามารถใช้ความรู้ไปประกอบอาชีพเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไปได้การจัดการศึกษาแบบนี้จึงเป็นการช่วยเหลือสังคมหรือผลิตคนที่มีคุณภาพให้สังคมได้ทางหนึ่ง [3]

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดให้สภาการศึกษาทำหน้าที่ในการพิจารณาเสนอ "มาตรฐานการศึกษา" ซึ่งบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกแห่งต้องเข้าใจให้ตรงกันว่าหมายถึง "ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบการประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษา" [4]

วัด เป็นศาสนสถานที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสงฆ์เป็นที่บำเพ็ญบุญกุศลของอุบาสกอุบาสิกาชาวัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ชาวพุทธนิยมสร้างวัดและมีการพัฒนาวัดไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสามเณรเพื่อปฏิบัติธรรมเรียกว่าสายปฏิบัติตรงกันข้ามกับสายแรกที่เรียกว่าสายปริยัติในปัจจุบันการสร้างวัดการพัฒนาวัดมีมากขึ้นทุก ๆ ปี ทั้งนี้ เพราะประชาชนชุมชนมีจำนวนมากขึ้นอีกทั้งประชาชนก็นิยมเข้าวัดมากขึ้นซึ่งมีมากมายหลายลักษณะตามวิวัฒนาการของโลกอย่างไรก็ดีวัดทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวเจ้าอาวาสเองซึ่งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบในการบริหารวัดวัดจะเจริญรุ่งเรืองจะเสื่อมจะทรงก็อยู่ที่องค์เจ้าอาวาสเป็นสำคัญดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาหลายด้านทั้งตนเองผู้ได้บังคับบัญชาคือพระภิกษุสามเณรในวัดรูปแบบการบริหารวัด การจัดการกรในวัดการวางรูปแบบแปลนแผนผังวัดเสนาสนะการจัดภูมิทัศน์ ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงามสะอาดตาสะอาดใจแก่ผู้พบเห็นจนกระทั่งบุคลากรภายในวัด การพัฒนาวัดตามรูปแบบดังกล่าวทั้งคณะสงฆ์และราชการ โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้มีนโยบายในการพัฒนาวัดแนะนำเจ้าอาวาสตลอดมาจนกระทั่งมีวัดจำนวนมากที่ได้ปฏิบัติไปบ้างแล้วสามารถยกฐานะของวัดให้สูงขึ้นเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่นและวัดพระอารามหลวงอันนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องวัดจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงตามบทบาทความรับผิดชอบที่กำหนดไว้และปรับปรุงให้ดีขึ้น[5]

จากการจัดการการศึกษาของวัดที่ผ่านมายังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวการจัดมากนัก และมีปัญหาหลายประการที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จซึ่งทำให้การจัดไม่สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติในปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา[6]ซึ่งมีโรงเรียนในระบบจำนวนไม่น้อยที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ดังนั้น ถ้า การสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน จะทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาของวัดมีความสมบูรณ์ตามเป้าหมาย และจะเป็นแนวทางการบริหารและจัดการศึกษาของกระทรวง ที่ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี ประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา โดยมีจุดมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาวัดให้

เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนก็จะเป็นพื้นฐานในการบริหารจัดการการศึกษาของวัดได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของประเทศได้กว้างขวางขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็น
วัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

แหล่งเรียนรู้ของชุมชน โดยมี

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
4. เพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสถานการณ์จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1** ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาของวัด
- 1.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 จัดสัมมนาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาของวัดโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน/รูป

- ขั้นตอนที่ 2** สร้างและประเมินรูปแบบขั้นต้น
- 2.1 กำหนดรายละเอียดของรูปแบบ
 - 2.2 ร่างรูปแบบตามกรอบแนวคิด
 - 2.3 ประเมินความสอดคล้อง (IOC)โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

- 3.1 ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในการจัดการศึกษา

โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน ประกอบด้วยคณาจารย์จากมหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับสูงจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ

3.2 สร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินรูปแบบ การจัดการศึกษาของวัด เกี่ยวกับความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ แล้วนำมาวิเคราะห์และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 4 เพื่อตรวจสอบยืนยันรูปแบบตามสถานการณ์จริง

ผู้วิจัยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของวัดในสถานการณ์จริง ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อตรวจสอบยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบ โดยปรับปรุงแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบที่พัฒนาและใช้ในขั้นตอนที่ 3 นำไปเก็บข้อมูลและวิเคราะห์รายงานผล

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการของรูปแบบ จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา โครงสร้างระบบกลไกในการดำเนินการ วิธีดำเนินการจัดการศึกษา การประเมินผลการจัดการศึกษา โดยใช้ 5 กระบวนการคือ 1) การจัดการองค์กรในวัด 2) การพัฒนาผู้นำและบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3) การจัดระบบการเรียนรู้ 4) การพัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยี 5) การพัฒนาวัฒนธรรม

2. รูปแบบที่สร้างขึ้น มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในระดับมาก ทั้งการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ และประเมินในสถานการณ์จริง

3. รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดจำเป็นต้องอาศัยหลักการหลายอย่าง เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนด โดยมีกลไกในการดำเนินการ มีวิธีดำเนินการและการประเมินผลที่เหมาะสมก็จะทำให้การจัดการศึกษาของวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่มีประสิทธิผลซึ่งพอสรุปรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนดังภาพประกอบต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

**4. วิธี
ดำเนินการ
จัดการ
ศึกษาของวัด
ให้เป็นแหล่ง
เรียนรู้ของ**

1) รวบรวมสื่อกิจกรรม หนังสือ และกลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อการเรียนรู้ เช่นกิจกรรมเข้าค่ายธรรมะคลินิก ธรรมะเรียนรู้บนลานวัดแนวทางการพัฒนาจิตอาสาการนั่งสมาธิ นันทนาการเพื่อชีวิตการแข่งชันการเสนอ ธรรมะ ธรรมะเตลิเวอรี่ เป็นต้น 2) พัฒนาสิ่งแวดลอมที่ส่งเสริมการเรียนรู้3) ส่งเสริมและสร้าง บรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) ระดมทุนเพื่อเป็นต้นทุนจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้5)ให้ผู้บริหาร ทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสให้มีความตระหนักและเข้าใจความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้โดยพัฒนา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เชิงสร้างสรรค์ การนำกลยุทธ์ใหม่ ๆ มาใช้การใช้สื่อและสารสนเทศเพื่อการ เรียนรู้ การพัฒนานวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ใหม่ ๆ เป็นต้น 6) เป็นการจัดการความรู้อย่างจริงจังและ ต่อเนื่อง7) พัฒนาทุกคนทุกฝ่ายให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีสมรรถนะในการจัดการความรู้8) พัฒนาศูนย์ฯให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้โดยพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้โดยผ่าน หลักเกณฑ์ แห่งการเรียนรู้ 9) จัดให้มีการเผยแพร่ผลการดำเนินงานของศูนย์ต่อสาธารณชนเพื่อการ เรียนรู้และพัฒนา 10) พัฒนาสมรรถนะของผู้เผยแพร่ให้สามารถจัดการศึกษาเรียนรู้ได้ตามศักยภาพ 11) เตรียมความพร้อมที่จะดำเนินการและพัฒนาความคิดหลักการและความเป็นผู้นำของชุมชนแห่ง การเรียนรู้

**5. การ
ประเมินผล
แหล่งเรียนรู้
ของชุมชน**

1) ใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินผลหลากหลาย 2) เปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอก ชุมชนได้มีข้อเสนอแนะต่อกรรมการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) ปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน อย่างต่อเนื่อง4) มีการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นให้มีความสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมในชุมชน 5) จัด ให้มีการประเมินผลตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงและนำผลมาปรับปรุงแก้ไขและเผยแพร่ต่อไป 6) จัดให้มี กรรมการติดตามประเมินผลการดำเนินงานและรายงานอย่างเป็นระบบ 7) ให้มีการติดตามประเมินผล การปฏิบัติงานขององค์กรแห่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 8) มีการติดตามประเมินผลหลังการทำ กิจกรรมทุกครั้ง9) จัดการความรู้ด้วยการพึ่งตนเองด้วยการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง 10) จัดให้มี และใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ 11) มีการนิเทศกำกับติดตามโครงการในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง 12) จัดให้มีการนำเสนอผลการดำเนินงานในที่ประชุมสัมมนาวิชาการในระดับท้องถิ่น ระดับภาคและระดับประเทศ

วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

ภาพประกอบ 4 รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการสร้างรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ปรากฏว่ารูปแบบการการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีความเหมาะสมในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ถ้าวัดได้ดำเนินการตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ดังกล่าว ก็น่าจะทำให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่ดี

ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบอยู่ในระดับมากแสดงว่า การดำเนินการตามรูปแบบ สามารถดำเนินการได้ แต่จะต้องหารูปแบบการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ผลการประเมินประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับมาก แสดงว่า รูปแบบ การจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีประโยชน์ในการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

จากผลการศึกษาทั้ง 4 ขั้นตอน พอนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

จากการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการจัดการศึกษาของวัดพบว่า วัดจำเป็นต้องจัดการองค์กรในวัด พัฒนาผู้นำและบุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดระบบการเรียนรู้พัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยี และพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ [7] ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยทางการบริหารกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า วัดประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9 มีความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในระดับที่สูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำของระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ 1) การพัฒนาความเป็นองค์กรวิชาชีพ 2) การมุ่งใจเชิงสร้างสรรค์ 3) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงสร้างสรรค์ 4) การบริหารหลักสูตรและการสอน 5) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 6) การพัฒนากลุ่มบริหารตนเองและการติดต่อสื่อสาร 7) การเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง 8) การบริหารการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม 9) การพัฒนาความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน 10) การตัดสินใจร่วมและมีวิสัยทัศน์ร่วมผู้วิจัยคิดว่าหากทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือ ความสามัคคี ช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันก็จะเกิดประโยชน์กับทุกคนที่ต้องการใช้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งนี้ การจัดการวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนจึงต้องอาศัย

- (1) การจัดการให้ความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันและถูกต้องให้เกิดขึ้นกับชาวบ้านทุกคน
- (2) การจัดกิจกรรมต่างๆ ในวัด โดยชาวบ้านร่วมกันคิดและสนับสนุน
- (3) แหล่งเรียนรู้ที่จัดให้มีขึ้นในวัด เช่น ลานวัด การจัดทิวทัศน์ ทัศนียภาพ ธรรมชาติ ธรรมะเดลิเวอรี่

จากการศึกษาสร้างและประเมินรูปแบบขั้นต้น พบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับการนำไปดำเนินการ และมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ [8] ทำการวิจัยเรื่อง มหาวิทยาลัยองค์กรแห่งการเรียนรู้ : เป็นการพัฒนาแนวคิด จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ 1) ต้องการพัฒนารูปแบบความคิดของมหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 2) ต้องการศึกษากฎการศึกษาของมหาวิทยาลัยโดยใช้แนวคิดที่ถูกพัฒนาโดยเซงเก้ (Senge) ใช้หลักห้าประการขององค์กรแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบความคิดขององค์กรแห่งการเรียนรู้ที่นำเสนอในมหาวิทยาลัยมีคุณค่ามาก 2) การสะท้อนความคิดถูกรวบรวมเข้ามาเป็นหลักการที่ 5 ของรูปแบบ 3) ยังขาดความชัดเจนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพขององค์กรและพนักงาน 4) มุมมองของเจ้าหน้าที่ถูกแยกออกและขาดความเกี่ยวข้องในองค์กร

จากการศึกษาการประเมินรูปแบบพบว่ารูปแบบ การจัดการศึกษาของวัดให้เป็น แหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ในระดับมาก ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบ การจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ หลักการของรูปแบบ จุดมุ่งหมายของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของวัด โครงสร้างระบบกลไกในการดำเนินการ วิธีดำเนินการ การจัดการศึกษาของวัดให้เป็น แหล่งเรียนรู้ของชุมชน และการประเมินผลแหล่งเรียนรู้ของชุมชน สามารถนำไปใช้ใน การจัดการศึกษาของวัดให้เป็น แหล่งเรียนรู้ของชุมชน ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ [9] ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในกลุ่มพยาบาล Vermont ซึ่งประกอบด้วย

โรงพยาบาลในเครือข่ายรวมทั้งสิ้น 15 แห่ง ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดของเซนเก้ (Senge) ซึ่งมีองค์ประกอบให้เกิดองค์การแห่งการเรียนรู้ 5 ประการ ได้แก่ Personal Master, Mental Modle Share Vision, Team Learning & System Thinking ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยให้ผู้บริหารของฝ่ายการพยาบาลจากโรงพยาบาล 7 แห่ง เข้าร่วมประชุมเพื่อที่จะเสนอการใช้แหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาอย่างต่อเนื่องโดยในขั้นแรกมีการชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของสถานการณ์ปัจจุบันกับการสร้างวิสัยทัศน์ในอนาคต การปฏิบัติดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพราะสามารถลดช่องว่างระหว่างความเป็นจริงกับวิสัยทัศน์ได้ ซึ่งช่องว่างระหว่างที่มีอยู่นี้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความคิดแห่งการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพลังที่จะนำมาใช้ถึงความเจริญไปสู่วิสัยทัศน์ ผลการศึกษาพบว่า ผลลัพธ์ที่สามารถวัดได้ประกอบด้วยบทบาทใหม่ของผู้ที่เป็นและไม่เป็นพยาบาล มีการนำรูปแบบการบริหารจัดการที่สร้างขึ้นไว้ และมีการปฏิบัติตาม Critical Pathway นอกจากนี้ยังพบว่าระยะเวลาที่อยู่โรงพยาบาลลดลงวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลงเป็นทางบวก ความพึงพอใจของผู้ป่วยและพยาบาลและความร่วมมือระหว่างแพทย์และพยาบาลเป็นไปในทางบวกเช่นกัน วนในด้านคุณค่าที่เกิดขึ้นพบว่าเกิดเครือข่ายทางด้านการปฏิบัติและด้านการศึกษา ผลการสัมภาษณ์ พบว่าพยาบาลเข้าร่วมในโครงการมีความกระตือรือร้น การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าวเกิดจากการที่พยาบาลมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ผลจากการที่พยาบาลเข้าร่วมโครงการคือ มีการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และกาลมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันและกันมีการช่วยเหลือกัน

จากการตรวจสอบยืนยันโดยผู้เชี่ยวชาญประเมินยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในระดับมาก นั้นแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 5 สามารถนำมาเป็นรูปแบบในการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ วัดในอดีตเป็นศูนย์กลางแหล่งเรียนรู้สำหรับทุกคน แต่เมื่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ผู้คนส่วนใหญ่ต้องดำเนินชีวิตตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้การเดินทางไปวัดเพื่อเป็นที่พักผ่อน ปฏิบัติธรรม หรือการแลกเปลี่ยนระหว่างกันได้น้อยลง ถ้าหากได้ดำเนินการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามรูปแบบก็จะทำให้วัดกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ทั้งนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มาปฏิบัติจริงให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนระหว่างกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์จริง ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปรากฏว่าโดยภาพรวม ผู้ทรงคุณวุฒิในสถานการณ์จริง ประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของรูปแบบที่สร้างขึ้น ก่อนข้างมีระดับต่ำกว่าการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะด้านความเป็นไปได้และความเหมาะสมของรูปแบบที่ผู้ทรงคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาประเมินในระดับมาก ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิในสถานการณ์จริง ประเมินในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมาตรฐานการปฏิบัติ เห็นว่าการจัดการศึกษาของวัดอยู่ในระดับไม่สูงนัก เมื่อมาพิจารณาเกณฑ์การประเมินจึงเห็นว่าเป็นไปได้ยากที่จะดำเนินการตามรูปแบบ

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดจึงต้องดำเนินการพัฒนาทั้งเจ้าอาวาส พระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องและฆราวาส ให้มีความรู้ความเข้าใจมีความสามารถในการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดทั้งเทคนิค การให้การศึกษ การใช้สื่อสารสนเทศ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็จะเกิดประโยชน์ต่อการมีคุณภาพในการศึกษาเรียนรู้ที่ดีขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- (1) กระทรวงศึกษาธิการควรส่งเสริมในการการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน
- (2) หน่วยงานส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกันในการการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่หลากหลาย
- (3) วัดควรนำองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนไปปฏิบัติ เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ของชุมชนที่ยั่งยืน
- (4) ควรทำตามความต้องการของวัดเพื่อจะทำให้มีความครอบคลุมและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- (5) การจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ต้องจัดให้มีความสมบูรณ์จัดให้เป็นระบบ มีกฎ มีเกณฑ์ มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง วัดผลประเมินผล ปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องการจัดการศึกษา การวางแผนระบบการดำเนินการดำเนินการเป็นขั้นตอนกำหนดวัน เวลาที่ชัดเจน มีการตรวจสอบติดตามการดำเนินการประเมินผลเพื่อหาข้อบกพร่อง ใช้กระบวนการ P D C A มาจัดระบบงาน
- (6) ควรจัดการศึกษาให้ชัดเจนในระดับไหน ปกติทางวัดควรจัดการศึกษาทางด้านธรรมะส่วนสายสามัญไม่ควรดำเนินการ เพราะโรงเรียนรัฐมีมากแล้ว
- (7) ในการปฏิบัติจริง ๆ ต้องมีความพร้อมเชิงระบบ
- (8) วัดควรจัดการศึกษาให้ชุมชนและสังคมให้ได้รับความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ของหลักศาสนา เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- (9) วัดควรมีวิสัยทัศน์ เป้าหมายพันธกิจที่ชัดเจน
- (10) อบรมศีลธรรมให้กับเยาวชน สอนสมาธิภาวนาให้กับทุก ๆ ชาติ ภาษานำพาชุมชนไปสู่สันติภาพ แก้ปัญหาชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ควรศึกษาผลกระทบจากการนำรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น
- (2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาของวัดในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาของวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน” ได้คำแนะนำปรึกษาจาก ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ฤกษ์เจริญ ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรองทิพย์ นาควิเชตร ที่เป็นกรรมการที่ปรึกษา ดูแลเอาใจใส่ในการเสริมสร้างประสบการณ์แนวคิดให้ผู้วิจัยได้มีโอกาส ได้พัฒนาตนตามศักยภาพ และให้กำลังใจ ช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ จนสามารถสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ให้เกิดความสมบูรณ์และสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ อาจารย์ ดร.มารุต พัฒนา กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ฤกษ์เจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรองทิพย์ นาควิเชตร กรรมการ สอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม ให้คำปรึกษา และคำชี้แนะแนวทางในการวิจัย

คุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณของผู้วิจัย
ทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- [1]สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). ระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2551. จาก <http://www.onec.go.th>.
- [2]นิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ. (2553). วัดต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2551. จาก <https://www.google.co.th>
- [3] พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2546). บทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัด การศึกษา
สำนักพิมพ์ : บริษัทพิมพ์ดี
- [4]สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่
แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟ
- [5]สำนักงานพระพุทธศาสนา. (2552). "ข้อมูลพื้นฐาน ปี 2551." สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2552,
จาก <http://www.onab.go.th>
- [6]สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2549). บันทึกสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน
คุณภาพการศึกษา 2549.กรุงเทพฯ: พญาไทยพลาซ่า
- [7] Smith, Gerald. (2003). Student Organization. New Jersey :Prentice
- [8]วิโรจน์ สารรัตนะและอัญชลี สารรัตนะ. (2545). ปัจจัยทางการบริหารความเป็นองค์กรแห่งการ
เรียนรู้ ข้อเสนอผลการวิจัยเพื่อการพัฒนาและการวิพากษ์.กรุงเทพฯ :อักษรพิพัฒน์.
- [9] Ceppetelli, E.B. (1995), Building a Learning Organization Beyond the Wall. Journal of
Nursing Administration.

